

Barns medvirkning til utforming av barnehagens uteområder

Tilrettelegger pedagoger godt nok for at barn kan medvirke til utforming av barnehagens uteområder?

Håkon Løkken Skjeggstad

[kandidatnummer: 21]

Bacheloroppgave

[BNBAC3900]

Trondheim, April 2023

Bacheloroppgaven er et selvstendig studentarbeid gjennomført ved Dronning Mauds Minne Høgskole for Barnehagelærerutdanning og er godkjent som en del av barnehagelærerutdanningen. Under utarbeidelse av oppgaven har studenten fått veiledning ved DMMH.

DronningMaudsMinne
HØGSKOLE FOR BARNEHAGELÆRERUTDANNING

Forord

I løpet av min treårige utdanning ved Dronning Mauds Minne, har jeg gjennom forelesninger og praksis fått interesse for hvordan barn får mulighet til å medvirkning i utforming av sitt eget uteområde. Derfor ønsket jeg å vite mer om hvordan pedagoger mener de tilrettelegger for at barn kan medvirke i denne utformingen og om denne tilretteleggingen er god nok for at barna skal trives i uteområde sitt. Gjennom arbeidet med denne bacheloroppgaven har jeg fått mange nye perspektiver og ny kunnskap om temaet, som jeg kommer til å ta med meg ut i praksisfeltet.

Jeg vil rette en stor takk til barnehagene som ønsket å delta i dette arbeidet, og til mine veiledere Trond Løge Hagen og Agnete Vaags for god veiledning.

Sammendrag

I min bacheloroppgave har tematikken vært barns medvirkning til utforming av barnehagens uteområder. Målet med oppgavens har vært å undersøke hvordan pedagoger arbeider for å tilrettelegge for at barna kan medvirke i arbeid med å utvikle uteområdene i barnehagen. Problemstillingen min ble derfor slik tilrettelegger pedagoger godt nok for at barn kan medvirke til utforming av barnehagens uteområder? For å undersøke dette benyttet jeg meg av kvalitativ forskningsmetode. Jeg intervjuet tre pedagoger i to forskjellige barnehager, som har spisskompetanse på forskjellige alderstrinn i barnehagen. I forskningen fant jeg at pedagoger har god kunnskap om hvorfor uteområde må endres og tilrettelegges for barna og at tilrettelegger for barns medvirkning skjer ved at pedagogene observere barna. I lovverk og veiledere anbefales det at barnehagen skal være bevist på barnas ulike uttrykksformer og tilrettelegge for medvirkning på måter som er tilpasset barnets alder og erfaringer. Teoretikerne som har forsket på dette området har funnet ut at om barna får en større rolle i selve deltagelsen vil de automatisk få en større grad av medvirkning. Min konklusjon er derfor at dagens pedagoger ikke tilrettelegger godt nok for at barn kan medvirke i utforming av barnehagens uteområder.

Innholdsfortegnelse

Forord	2
Sammendrag	2
1. Innledning	4
1.1 Presentasjon og avgrensing av problemstilling	4
1.2 Egen motivasjon for valg av problemstilling	5
1.3 Begrepsavklaring	5
1.4 Oppgavens oppbygging	5
2. Teori	6
2.1 Barns medvirkning	6
2.1.1 Hva innebærer medvirkning?	6
2.1.2 Barns rett til medvirkning etter lovgivning og rammeplan	7
2.1.3 Barn som planleggere	7
2.3 Barnehagens uteområder	8
2.3.1 Løsmaterialer og «affordances»	8
2.3.2 Skiftende årstider	9
2.3.3 Sikkerhetsbegrensninger	10
2.4. Personalets rolle i utelek	10
2.4.1 Observasjon som et tilretteleggingsverktøy	12
3. Metode	12
3.1 Valg av metode	13
3.2 Kvalitativt intervju	14
3.3 Fremgangsmåte	14
3.4 Metodekritikk	15
3.5 Forskningsetikk	17
3.6 Analyse	18
4. Funn og drøfting	19
4.1 Barnas rolle i planlegging av et uteområde	19
4.1.1 Medvirkning	20
4.2 Barnehagen, et miljø i endring?	22
4.3 Rollemodeller i utviklingsprosesser	23
4.4 Avsluttende drøfting	25
4.5 Videre forskning	26
5. Konklusjon	26
6. Referanseliste	27
7. Vedlegg	29
7.1 Vedlegg 1 - samtykkeskjema	29
7.2 Vedlegg 2 - intervjuguide	31

1. Innledning

1.1 Presentasjon og avgrensning av problemstilling

Barnehagen fremste oppgave er å ivareta barnas behov for omsorg og lek, fremme læring, danning og tilrettelegge for allsidig utvikling. Utformingen av det fysiske arealet i barnehagen, slik som bygningsmasser, permanente innretninger og uteareal, har stor påvirkning på den motoriske utviklingen hos barn (Fjørtoft, 2019, s. 190). Det har også påvirkning på den psykiske utviklingen, fordi barn som på grunn av fysiske barrierer ikke klarer å henge med de andre barna kan falle utenfor barnegruppen. Barn som faller utenfor barnegruppen kan bli mindre interessante for de andre barna, dette kan resultere i at de bli ekskludert fra lek som gir viktig sosial utvikling (Berg, 2019, s. 201). Et fysisk barnehagemiljø som er tilpasset barnas behov og ferdigheter, kan derfor støtte opp om deres utvikling og bidra til å utjevne forskjeller mellom barna.

Barnehagebarn bruker i gjennomsnitt 70 % av tiden sin ute i sommerhalvåret og 30 % i vinterhalvåret (Moser & Martinsen, 2010, s. 1). Uteområdet er derfor en viktig arene for lek, læring og utvikling hos barn. Forskning viser at barn får best utbytte av et utemiljø som er i utvikling og endring (Thorbergesen, 2012, s. 11). Et utemiljø i endring innebærer fysiske endringer som gjør at barn kan få utbytte av nytt stimuli. Dette kan være endringer som blir gjennomført av pedagoger eller endringer som skjer naturlig, som snø, regn og sol. I rammeplanen for barnehager står det at personalet skal gi barna tilgang til varierte og utfordrende bevegelsesmiljøer, sanseopplevelser og kroppslig lek ute og inne, i og utenfor barnehageområdet (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 50). Et allsidig uteområde er med på å støtte opp under barnas interesse og motivasjon for lek i miljøet. For at barna selv skal få være med å påvirke hvordan dette uteområde skal være, er personalet og hvordan de tilrettelegger for barnas deltakelse viktig.

I realiteten er uteområdene som barna har tilgang på veldig forskjellig fra barnehage til barnehage. Det er flere faktorer som kan tenkes å påvirke utformingen av utemiljøet i en barnehage, for eksempel tilgjengelig areal, naturressurser, barnehagens økonomi og kunnskapsnivået hos pedagogene i barnehagen (Thorén & Grande, 2019, s. 32). I denne

oppgaven skal jeg fokusere på pedagogenes kunnskap om barnas behov. For å kunne skape et uteområde som er tilpasset barna er det grunnleggende å forstå hva som er barnas behov og forutsetninger. En metode for å forstå dette er å tilrettelegge for at barna kan medvirke til utformingen av eget uteområde. (Lov 17. juni 2005 nr. 64 om barnehager). Temaet i denne oppgaven er derfor å undersøke hvordan pedagoger legger til rette for at barna kan medvirke til utforming av uteområdene i barnehagen.

1.2 Egen motivasjon for valg av problemstilling

Valget av problemstilling tar utgangspunkt i min fordypning, natur og friluftsliv. Jeg har stor interesse for at barn skal få mulighet til å medvirke til utforming av sitt uteområde, fordi det er en viktig arena for deres danning og utvikling.

Under studieløpet har jeg ved flere anledninger blitt fortalt at det er viktig at barn skal få muligheten til medvirkning, og at vi som ferdig utdannede pedagoger må kunne legge til rette for dette. Jeg har en spesielt stor interesse for uteaktivitet og ønsket derfor å undersøke hvordan pedagogene tilrettelegger for at barna kan medvirke til utforming av utearealer.

1.3 Begrepsavklaring

Barnehagens uteområder defineres i denne oppgaven som det utendørsarealet barnehagen har i umiddelbar nærhet, det vil si det inngjerdede området i tilknytning til barnehagen og eventuelle skogsområder eller andre naturområder som ligger tett inntil barnehagen.

Barnehagens miljø og miljøer er et begrep som er mye brukt i oppgaven. I denne bacheloroppgaven rettes dette spesifikt mot barnehagens utemiljø og uteområde.

Jeg kommer også til å benytte meg av begrepene utforming, utvikling og endring om hverandre. Begrepene sees i denne oppgaven som en fellesbetegnelse på å omgjøre noen elementer i uteområde.

1.4 Oppgavens oppbygging

Oppgaven er bygd opp av tre deler. I kapittel to skal jeg gjennomgå litteratur og forskning som er relevant for å svare på problemstillingen min. I metodedelene, som er oppgavens tredje kapittel, skal jeg beskrive hvilken metode jeg har brukt for å hente inn nødvendige data. Her skal jeg også påpeke kritiske sider ved min metode samt hvordan metoden må ta høyde for de

etiske utfordringene i forskning. I drøftingsdelen, som er i fjerde kapittel, skal jeg presentere mine funn og drøfte disse opp mot litteraturen. Så skal jeg komme med konklusjon for min forskning.

2. Teori

2.1 Barns medvirkning

Alle som jobber i barnehagen har i større eller mindre grad et forhold til begrepet «barns medvirkning», men det kan finnes ulike meninger om hva det innebærer og hvordan dette skal praktiseres (Jansen, 2016, s. 24). Derfor er det nødvendig å kartlegge hva teoretikere legger i medvirkning, og hvilke krav som stilles i rammeplaner og lovverk. I underkapittelet «barn som planleggere» skal jeg se på hvordan teoretikere mener at personalet skal legger til rette for at barn kan tre inn i endrings- og utviklingsarbeid. Dette er tett knyttet opp mot barns rett til medvirkning, men med hovedfokus på metoder for barns deltagelse i endrings- og utviklingsfaser.

2.1.1 Hva innebærer medvirkning?

For å få en forståelse for medvirkning er det viktig å vite om hvilke verdier som ligger til grunn for barns rettigheter. Barnehagen må arbeide for å anerkjenne barndommens egenverdi og respektere at alle barn er unike og har menneskeverd (Østrem, 2015, s. 40). Dette vil si at man må se på barndommen som en verdifull periode i livet. Barndommen er ikke kun en «fase» hvor målet er å bli voksen. For å oppnå dette må man møte og respektere barna på lik linje som med voksne (Kristiansen, 2019, s. 52). At barna skal medvirke betyr ikke at de skal bestemme over alt som skal foregå i barnehagen. Begrepet innebærer at det skal tilrettelegges for at barna skal få mulighet til å formidle egne forståelser, meninger og erfaringer om hvordan hverdagen i barnehagen skal være. Barnets meninger skal få innflytelse på hverdagen og dens innhold (Jansen, 2019, s. 13). Meningene og det barna formidler skal være med å prege praksisen vår i barnehagen (Jansen, 2016, s. 26). Barna er ikke forpliktet til å medbestemme eller ta ansvar selv. Medvirkning innebærer kun at de voksne skal tilrettelegge for at barna får denne muligheten, men de skal selv få ta valget om de vil medvirke eller ikke. Medvirkning kan skje i form av verbal tale, men også gjennom en non-verbal tale. Dette er spesielt viktig for småbarn og andre barn som ikke klarer å fremme sine ønsker gjennom tale og må gjøre denne snakkingen gjennom kroppen, kroppslighet (Jansen, 2019, s. 13).

2.1.2 Barns rett til medvirkning etter lovgivning og rammeplan

Barns rett til medvirkning i barnehagen er hjemlet i barnehageloven § 3 (Lov 17. juni 2005 nr. 64 om barnehager). Her står det at: «Barn i barnehagen har rett til å gi uttrykk for sitt syn på barnehagens daglige virksomhet og i saker som gjelder dem selv». Barnets alder og modenhet er avgjørende for hvilken vekt barnets synspunkter skal tillegges. Dette innebærer at barna har rett til å uttrykke seg og bli hørt, men de skal ikke få et ansvar de ikke er rustet til å ta. Det er de voksne i barnehagen som til syvende og sist har ansvar. Et annet grunnleggende prinsipp i lovgivningen er «barnets beste», som også kommer til uttrykk i barnehageloven § 3. Her står det at i alle handlinger og avgjørelser som gjelder barn i barnehagen skal barnets beste være et grunnleggende hensyn. Begrepene er knyttet tett sammen, da barnets medvirkning og synspunkter er sentralt for å vurdere hva som er til det beste for barnet. Prinsippet om barns rett til medvirkning ble inntatt i barnehageloven som en direkte følge av at lovgiver skulle oppfylle FNs barnekonvensjon. Prinsippet ble også inntatt under revisjonen av Grunnloven i 2014, og kommer nå til uttrykk i Grunnloven § 104. Selv om barns rett til medvirkning er et relativt nytt juridisk prinsipp, står det sterkt i både norsk og internasjonal rett.

Barns rett til medvirkning finner vi også i rammeplanen for barnehagen, her står det at: «Barnehagen skal være bevisst på barnas ulike uttrykksformer og tilrettelegge for medvirkning på måter som er tilpasset barnas alder, erfaringer, individuelle forutsetninger og behov.» (Kunnskapsdepartementet, 2017, s. 27) Medvirkning er derfor en viktig målsetning i utvikling av barnehagen, og for barnehagepraksis.

2.1.3 Barn som planleggere

Når det skjer endringer eller etableringer av nye uteområder for barn, blir det som oftest tatt utgangspunkt i den tradisjonelle parkkulturen. Denne parkkulturen baserer seg på et åpent og tomt område, hvor det skal se estetisk fint ut og være koseligst å oppholde seg. I denne kulturen blir barna lett konsumenter og tilstedeværelsen blir betegnet som et opphold. (Nilsen et al., 1996, s. 135). Skal man lage et uteområde som er attraktivt for barn, slik at de ønsker å være der, er det nødvendig å få innspill fra barna selv. Ved endring av eksisterende uteområder eller nyetableringer må de voksne tilrettelegge for at barna kan få mulighet til å uttrykke sine meninger om det som skal komme. I planleggingsfasen kan barna delta, for eksempel ved at de registrerer det eksisterende miljøet og gi uttrykk for hva de ønsker seg. Gjennom barnesamtaler, tegninger og modellbygging kan barna enkelt få frem det de mener

om eksisterende uteområder og hva de ønsker seg (Nilsen et al., 1996, s. 138). I denne fasen er det viktig å ha kunnskap om at barna fokuserer på andre ting i uteområde enn det de voksne gjør. Barnets perspektiver og fokus er ofte rettet mot det som er i deres synsfelt noe som er i en helt annen høyde enn voksne, noe som gir et helt annet perspektiv på uteområde enn det voksne har fra deres ståsted (Clark, 2010, s. 112).

Allison Clark gjennomførte i 2006 «Participation in living» (2010) dette var et forskningsprosjekt som gikk ut på å se hvordan barna fikk delta i utforskning av deres oppholdsrom både inne og ute. I denne forskningen benyttet hun seg av «participation in learning». Det ble da benyttet fler typer data for å forstå hvilke perspektiv barna hadde på eget miljø. Dataen som ble benyttet ble hentet inn ved at barna fikk ta bilder og video, samt gjennomføre guidet turer gjennom deres uteområde. Hun fant ut at når man har kunnskap om hvor barnas perspektiv ligger, får man et bedre utgangspunkt for å gå inn og gjøre endringer på områder som barna har lite fokus på og lite interesse av (Clark, 2010 s. 10-11). Ved å gjennomføre en slik innsamling av data sammen med barna i en planleggingsfase, vil man få et bedre utgangspunkt for å vite hvor man skal gjøre endringer. Videre vil barna allerede være involvert og «med på laget», slik at det også vil være mer naturlig at de medvirker senere i prosjektet (Clark, 2010, s. 17).

2.3 Barnehagens uteområder

Det er mange ulike elementer som påvirker og begrenser utformingen og aktiviteten i et uteområde. I planleggingen av uteområder er det derfor viktig at pedagogene har nok fagkunnskap for å kunne forstå og tilrettelegge for barnas uteaktivitet. I det videre skal jeg gjennomgå noen viktige elementer som pedagogene bør ha klart for seg i arbeidet med utvikling av uteområder.

2.3.1 Løsmaterialer og «affordances»

For at et uteområde skal fungere optimalt er det viktig at gjenstandene som finnes i miljøet inspirerer barna til lek. Tradisjonelt har et uteområde i en barnehage inneholdt stasjonære lekeapparater som husker og sklier. Forskning utført av Norén-Björn viser imidlertid at når barn oppholder seg i områder som er laget for lek, benytter de kun noen få prosent av tiden sin på stasjonære apparater, mesteparten av tiden sin bruker de på å leke med løsmaterialer (Storli, 2019, s. 353). Løsmateriale er gjenstander barna kan løfte, flytte og endre, for

eksempel kvister, kongler og spader. Slikt materiale gir barna et nytt aspekt inn i leken fordi de kan endre miljøet rundt seg (Hagen, 2014, s. 22).

Løsmaterialer øker kompleksiteten i et miljø. Når kompleksiteten øker, øker antall mulige «affordances», som innebærer at miljøet ikke blir like fort kjedelig for barna (Storli, 2019, s. 353) Affordances er en økologisk tilnærming til å tolke omgivelser og ta dem i bruk. Begrepet beskriver den funksjonen et element i landskapet kan tilby individet (Fjørtoft, 2019, s. 190). I et uteområde i barnehagen finnes det naturlig mange affordances. Pinner kan fektes med, kongler kan kastes og tre kan klatres i. Et godt uteområde bør ha et variert miljø med mange materialer som barna kan definere selv. Uteområde vil da gi barna muligheten til å benytte miljøet ulikt og anvende gjenstander inn i leken fremfor å bli tvunget til å leke i faste miljøer. Årstidene kan bidra til å variere tilgangen på løsmaterialer. I vinterhalvåret vil snøen dekke det meste av løsmaterialer naturen har å tilby, men den gir barna et nytt element i leken, snø. Snøen er et godt eksempel på et naturlig løsmateriale, barna kan kaste snøen, lage snøhule i eller hoppe og ake på snøen. Dette er eksempler på hvordan omgivelsene og elementer inviterer barna til ulike typer bevegelsesatferd (Fjørtoft, 2019, s. 191).

Flere barnehager har begynt å gå bort ifra å anskaffe tradisjonelle lekeapparater, og ser på andre alternativer når de etablerer områder for lek. I Funksjons- og arealprogrammet for kommunale barnehager i Trondheim (Trondheim kommune, 2014) står det at uteområdet i barnehagen skal tilrettelegges for aktiviteter for alle aldersgruppene i barnehagen. Kommunen mener at utfordringen ved utformingen av et uteareal er å skape noe som virker inspirerende og gir barna mulighet til å utfolde egen fantasi og grovmotorisk aktivitet. De mener at flere lekeapparater sannsynligvis ikke er svaret på denne utfordringen (Trondheim kommune, 2014 s. 45).

2.3.2 Skiftende årstider

De ulike årstidene gir forskjellige muligheter og begrensinger for barnas lek i utemiljøet. Sommeren gir størst muligheter til å benytte uteområde slik det er tenkt i utformingen. Boltrelek, løping og ballspill er former for lek som er godt egnet for sommeren. I vinterhalvåret dekkes uteområdet av snø og is, dette er veldig ulikt det miljøet som møter barna om sommeren. Mange av de tilrettelagte uteområdene blir borte om vinteren (Maanum, 2010, s. 131). For å gi barna et godt pedagogisk tilbud ute på vinterstid er det viktig med god

planlegging og et personal som er godt kjent med vinteraktiviteter (Storli, 2019, s. 358). Personalet bør planlegge hvordan de skal benytte seg av barnehagens område, og områdene i nærmiljøet. Det er viktig å se på hva snøen kan tilby barna, og fokusere på at den utfyller området mer enn den hemmer det. Personalet må fremstå som gode rollemodeller og vise barna at det går an å benytte snøen inn i lek og vise dem hvordan snøen er en affordance (Storli, 2019, s. 350).

2.3.3 Sikkerhetsbegrensninger

Ved endringer og nyetablering av et uteområder må barnehagen forholde seg til alle gjeldende sikkerhetskrav for lekeplassutstyr og uteområder. Krav til nytt og eksisterende lekeplassutstyr finnes i forskrift om sikkerhet ved lekeplassutstyr (Forskrift av 19.juli 1996 nr. 703 om sikkerhet ved lekeplassutstyr). Pedagoger bør derfor ha en viss kunnskap om kravene som stilles i denne forskriften. Kunnskapsdepartementet har utviklet en egen veileder for utforming av barnehagens uteareal som gir god informasjon til barnehager som skal utvikle sine uteområder. (Kunnskapsdepartementet, 2006) I veilederen er det anbefalt at en landskapsarkitekt eller annen fagperson med god grønnfaglig bakgrunn bør stå for planleggingen av prosjektet. (Ibid. s. 14) I veilederen står det også at brukerne bør trekkes med i prosessen og at barns beskrivelse av lek kan gi de voksne nye impulser og innfallsvinkler i en planleggingsprosess. (Ibid. s. 15). Veilederen tar også hensyn til hvordan barnehagens uterom burde støtte oppunder muligheter for endring og utvikling over tid. Veilederen sier at faste installasjoner ikke nødvendigvis er fasit for utforming av uteareal, da dette ikke støtter opp under denne miljøforandringen som er nødvendig (Kunnskapsdepartementet, 2006, s. 15).

2.4. Personalets rolle i utelek

Personalet som jobber i en barnehage, er ofte ulik bakgrunn og utdanning. Verktøyene personalet bruker for å tilrettelegge for uteaktivitet og den rollen de tar får stor betydning for det pedagogiske utbyttet barnet har av aktiviteten. I dette kapitlet skal jeg se nærmere på hvilken betydning organisering av uteaktiviteten har for barna, og hvordan pedagoger kan bruke observasjon under utelek som et verktøy for å tilrettelegge og tilpasse utemiljøet for enkeltindivider.

2.4.1 Organisering av uteaktiviteter

I mange barnehager er det en utfordring at personalet ikke organiserer aktivitetene godt nok når de er ute med barna. Det kan være vanskelig for personalet å forstå hva de skal gjøre i uteområde, hvilken funksjon de skal ha, annet enn å være til stede og passe på barna (Schytte, 2022, s. 36). Når personalet ikke har kunnskap om hvordan de skal opptre vil de ikke kunne fasilitere en endring av utemiljøet. Endring av miljøet er vesentlig for at barna skal opprettholde motivasjonen til lek i område, uten motivasjon vil ferdighetsutviklingen stagnere (Englund et al., 2019, s. 181). Utforskning i uterommet har mange likheter med utforskning i naturen. Barn trenger noen ganger voksne som er med dem, dette kan være i lek eller i undring og utforskning. En voksen som har interesse for at barna skal trives i uterommet har kunnskaper om undring. Uavhengig om det er i undring om et dyr, blomst eller om det er en ny leke (Langholm, 2017, s. 12). Gode ansatte vil være en medundrer, dette er en voksen som viser interesse for det barna viser interesse for. I stede for å slå fast og konkretisere det barna ser vil de delta i denne undringsfasen sammen med barna (Langholm, 2017, s. 27).

Barns umiddelbare interesse for ulike fenomener kan være et godt utgangspunkt for prosjekter eller utvikling. Dette tar utgangspunkt i at de voksne ser mulighetene der og da, og at de klarer å ta barna med seg (Thorbergesen, 2012, s. 41). For å oppdage slike muligheter og bygge videre på dem er barnehagen avhengig av at personalet har spesial kompetanse eller erfaringer med dette (Schytte, 2022, s. 39). Når personalet ikke har kompetanse eller erfaringer er det ofte at prosjekter ikke kommer lengre enn planleggingsfasen. For å lykkes må det være enkeltpersoner som har glede av å drive prosjekter frem og samtidig har den nødvendige kunnskapen for å få med seg barna på laget (Schytte, 2022, s. 38). Personalet som oftest får med seg barn på slike prosjekter er individer barna har en positiv relasjon til. Personer som barna ser opp til vil være en inspirasjonskilde for dem og de vil observere hva denne personen gjør for så å prøve å gjøre det samme (Schytte, 2022, s. 38).

Det er viktig å være bevisst på å være en god rollemodell når man arbeider i en barnehage. Når de yngste barna skal utforske og leke vil dette kanskje være noe som er nytt og skremmende for dem. Det er da viktig å ha trygge voksne rundt seg som kan delta i leken og være en trygg base for dem, voksenkontakt skaper trygghet (Storli, 2019, s. 358). For å gi de utrygge barna trygghet samt et godt pedagogisk tilbud er det viktig å delta i leken med dem, ved å danne en relasjon med disse barna vil de fort se på disse voksne som en rollemodell. Norén-Björn mener at den ideelle pedagogen er den som skaper nære, trygge relasjoner til barn ikke bare når det gjelder omsorg, men også av pedagogisk art. Det vil si voksne som er

gode rollemodeller, som er i stand til å planlegge og sette i gang aktiviteter og vise engasjement og interesse for barns lek (Storli, 2019, s. 360).

2.4.1 Observasjon som et tilretteleggingsverktøy

Observasjon er et viktig hjelpemiddel for personalet i barnehagen. Hensikten med observasjon er å gi personalet det beste utgangspunktet for planlegging av hverdagen til barnegruppen og enkeltbarn (Frønes, 2019, s. 79).

Ved å observere barns interaksjon i et fysisk miljø kan observatøren si noe om barnets fysiske utvikling, og om miljøet støtter opp under eller vanskeliggjør barnets utvikling (Berg, 2019, s. 247). Gjennom observasjoner i uteområde legges grunnlaget for å si noe om barnas fysiske utvikling (Berg, 2019, s. 240). Alle barn er forskjellige, og de fortjener et uteområde som støtter opp under og utfordrer deres fysiske utviklingsnivå. Uteområdet må derfor passe for barn i alle aldre og ta høyde for barnets psykiske og fysiske forutsetninger. Personalet må observere barna i uteområdet og bruke observasjonene som et grunnlag for endringer og utforming av uteområdet, slik at dette blir tilrettelagt for alle barna i barnehagen (Arnesen, 2010, s. 37). Pedagoger kan gjøre observasjoner av barn som en del av lek eller undring.

For å kunne tilrettelegge på best mulig måte bør pedagoger gjøre observasjoner av barna i både små og store grupper, og ved ulike sammensetninger av barn og voksne. Gjennom lek og aktivitet i uteområde benytter personalet ofte observasjon for å gi svar på hvordan enkelt barna trives og hvordan de ligger an i den fysiske utviklingen (Berg, 2019, s. 247). Når pedagoger skal gjøre slike vurderinger er det den fysiske leken med andre barn, lek med voksne og i lek med miljøet selv som er i fokus. Når man skal benytte seg av denne metoden er det viktig å være bevisst på hvordan miljøet man observere støtter opp under barna.

3. Metode

I dette kapittelet skal jeg beskrive forskningsmetoden jeg har brukt for å hente inn den nødvendige dataen for å svare på oppgavens problemstilling. Jeg skal først forklare prosessen som ledet meg frem til valg av metoden, og de tankene jeg gjorde meg i forbindelse med dette. Så skal jeg beskrive nærmere den konkrete metode jeg valgte å bruke, og si litt om hvorfor jeg så for meg at denne metoden var tilstrekkelig for å få hentet inn den nødvendige dataen. Så skal jeg si litt om hvordan jeg gjennomførte datainnsamlingen og hvordan jeg har

arbeidet med dette i ettertid. Metodekritikk står sentralt i all forskning, jeg skal derfor skildre hvilke kritiske sider det er ved min metode og hvordan dette kan påvirke de resultatene jeg har fått (Dalland, 2020, s. 57). Gode etiske vurderinger er viktig i all forskning, og spesielt i forskning der barn er involvert (Salvesen, 2021, s. 35). Jeg skal derfor belyse hvordan jeg har vurdert det etiske i forkant, under og i etterarbeidene med den innsamlede dataen. Personvern og behandling av sensitiv informasjon var en viktig del av denne vurderingen. Til slutt skal jeg beskrive hvordan jeg har analysert den innhentede dataen og hvilken tilnærming jeg har gjort for å få pålitelig data.

3.1 Valg av metode

Metode er det redskapet vi tar i bruk når vi skal undersøke noe (Dalland, 2020, s. 54). Metoden skal gi forskeren data, analysere dataen og til slutt tolke denne innhentede dataen (Dalland, 2020, s. 53). Metodekunnskap skal lære nyutdannede akademikere hvordan de skal forholde seg kritiske til forskningsresultatene de kommer over i det feltet de utdanner seg innenfor (Johannessen et al., 2021, s. 22). Innenfor metodebruk finnes det mange forskjellige redskaper man kan ta i bruk, derfor er det viktig å kunne litt om hva de forskjellige metodene gir forskeren, ved å kunne dette blir det enklere å finne ut av hvilken metode som gir mest konkret svar på det man skal undersøke (Grotty, 2015, s. 7). Valget av metode blir ideelt tatt ut ifra valg av problemstilling, og hva man selv mener er det beste valget for det som skal undersøkes (Dalland, 2020, s. 53). Samfunnsvitenskap baserer seg på vitenskap om mennesker som har meninger og forskjellige oppfatninger om et tema (Johannessen et al., 2021, s. 22). Innenfor samfunnsvitenskaplige metodelæren finner man to forskjellige forskningsmetoder; den kvalitative og den kvantitative. Den kvalitative metoden går i dybden og innebærer ofte å forstå hva mennesker tenker og hvordan de handler (Johannessen et al., 2021, s. 23). Mens den kvantitative metoden dekker et større kvanta av data, som for eksempel flere personer som svarer på et spørreskjema (Johannessen et al., 2021, s. 23).

Mitt valg av metode ble kvalitatif forskningsmetoden. Kvalitatif metode var den metoden jeg selv følte passet best for å besvare min problemstilling. Denne forskningsmetoden går i dybden av det forskeren skal undersøke samtidig som det gir forskeren mulighet til å få en nærhet til feltet da datainnsamlingen foregår i direkte kontakt med feltet (Dalland, 2020, s. 55). Gjennom kvantitativ forskning får forskeren fysisk målbare fakta, dette kan være alt fra empiri sett opp mot enproblemstilling, eller observasjoner ute i felt (Gran, 2012, s. 36). Når man skal finne ut av hvordan individer tenker og hvordan de handler er en kvalitatif

tilnærming en god metode, da denne metoden ofte er med å danne relasjonelle bånd mellom forskeren og de som blir forsket på (Flick, 2006, s. 13). Innenfor den kvalitative forskningsmetoden finnes det en rekke redskaper man kan benytte for å innhente data, det er for eksempel intervju, observasjon, videopptak, samtaler, bilder og analyser av dokumenter (Bergsland & Jæger, 2016, s. 67). For å velge det best egnede redskapet må man se på hva man kan få ut av de ulike redskapene. I mitt tilfelle falt valget på kvalitativt intervju med barnehagepedagoger. Dette er en metode jeg tenkte kom til å besvare problemstillingen min på en god måte, da jeg skulle se på hvordan pedagogene selv mener de tilrettelegger for barns medvirkning i barnehagens uteområde.

3.2 Kvalitativt intervju

Kvalitative intervjuer er en god tilnærming til min problemstilling, fordi man her fokuserer på hva intervjupersonene selv mener de gjør og hva de selv sier (Gran, 2012, s. 33). Målet mitt under intervjuene var å få personene til å snakke om seg selv og hvordan de selv så seg i arbeid med medvirkning i utforming og endring av uteområde. I forkant av intervjuene hadde jeg en intervjuguide, hvor dette var det store temaet. I tillegg hadde jeg forslag til spørsmål under hvert tema. Jeg ønsket at samtalen med intervjupersonen skulle bli naturlig ført inn på hvert tema, dette er tilnæringsmetoden i et semistrukturert intervju (Dalland, 2020, s. 68). Jeg ønsket å gjennomføre et semistrukturert intervju fordi det følte mest komfortabel for meg, samtidig som det var en god måte å tilnærme meg problemstillingen. Semistrukturert intervju tar utgangspunkt i intervjupersonens egne perspektiver og i etterarbeidet skal resultatene tolkes ut ifra dette (Dalland, 2020, s. 68). Under intervjuene jeg utførte snakket intervjupersonene om hvordan de selv mente de tilrettela for barns medvirkning ved utforming og endring. Jeg var ute etter å skape en naturlige samtalen der deres meninger og syn på temaet kom frem. Når intervjuene ble til en vanlig samtale var det naturlig å bygge opp under det informantene snakket om, derfor stilte jeg oppfølgingsspørsmål som var relevant for det de snakket om. Underveis i intervjuene hadde jeg alltid i bakhode hvordan jeg med mine oppfølgingsspørsmål, kunne vinkle informantene inn mot problemstillingen.

3.3 Fremgangsmåte

I arbeidet med å få utført de kvalitative intervjuene tok jeg kontakt med to barnehager som jeg tidligere hadde vært i praksis i. Jeg snakket med en representant fra disse barnehagene og la frem tema, problemstilling og litt kort om hva det ville bety for dem å delta. Jeg sendte også

et samtykkeskjema til hver informant. I samtykkeskjema var det informasjon om bacheloroppgavens tema, problemstilling og generell informasjon om hva det ville si å delta i forskningen. De fikk også opplyst at de hadde mulighet til å trekke seg til enhver tid. To av intervjuene ble gjennomført i barnehagen, det siste ble gjort over internett da dette var ønskelig for en av informantene.

Mitt utvalg av intervjuobjekter ble tatt strategisk, det betyr at jeg kontaktet barnehager jeg viste hadde noe å tilby på denne tematikken (Dalland, 2020, s. 59). For å velge ut barnehager så jeg på hvilke barnehager som hadde kunnskap om tematikken, at de hadde et uteområde hvor det har vært arbeidet med noe av dette, enten bevist eller ubevist, samt at pedagogene jeg skulle snakke med hadde erfaringer med tematikken. Jeg hadde kunnskap om begge barnehagene fra før og hadde en viss formening om hvem jeg kunne snakke med for å få informanter. For å få flere perspektiver valgte jeg å ta kontakt med to forskjellige barnehager som har to forskjellige utemiljøer. Selv om utemiljøene er forskjellige fantes det også likheter, begge barnehagene har store uteområder og skog i nærhet. Barnehagene befinner seg i forskjellige kommuner, slik at de også må forholde seg til ulike krav fra den aktuelle kommunen.

Problemstillingen min er universal for alle barn i barnehagen, dette vil si at den er relevant for alle pedagoger uavhengig av om de er på avdeling for småbarn eller storbarn. Jeg ønsket derfor å få snakke med pedagoger som hadde sin spisskompetanse innenfor forskjellige aldre. To av informantene er på avdeling for storbarn og den siste har spesialkompetanse i form av utdanning rettet spesifikt mot småbarn. Under arbeidet viste det seg at det ikke var store forskjeller på svarene som pedagogene som jobbet med storbarn eller småbarn ga, derfor har jeg ikke fremhevet dette i oppgaven.

3.4 Metodekritikk

Metodekritikk vil si å være kritisk til eget valg av metode og hvordan metoden er brukt med tanke på å besvare problemstillingen (Bergsland & Jæger, 2016, s. 80). Innenfor metodekritikk finner man tre begreper, reliabilitet, validitet og objektivitet (Johannessen et al., 2021, s. 255). I denne delen skal jeg se på de kritiske sider det er ved mitt valg metoden og hvordan dataen er innsamlet og behandlet, noe som er essensielt å gjøre i alt arbeid hvor det er innsamlet data (Dalland, 2020, s. 57).

Reliabilitet er ett av disse begrepene man benytter seg til metodekritikk, reliabilitet betyr hvor pålitelig dataen som er innsamlet er sett ut ifra problemstillingen (Johannessen et al., 2021, s. 27). Kvalitativt intervju har i seg selv god reliabilitet, da det er individene som selv forteller om seg selv og om deres formening av deres egen praksis noe som er i samsvar med problemstillingen. Det som trekker ned påliteligheten i denne metoden er valget om å ikke benytte meg av diktafon under intervjuet. Ved å ikke benytte meg av dette får jeg ikke hørt om igjen intervjuet når jeg skulle transkribere. Istedentfor diktafon benyttet jeg meg av en medelev som noterte stikkord og deler av intervjuet mens det foregikk. Dette gjør at noe av det som er sagt kan ha blitt borte samtidig som tonefall og ansiktsuttrykk ikke blir medtatt dette er igjen noe som svekker påliteligheten til innsamlingen av dataen (Dalland, 2020, s. 63). Ett av intervjuene ble også gjennomført via internett, dette svekker også påliteligheten til dette intervjuet. Ved å ha et intervju over internett i istedenfor i person kan man ikke være sikker på at man får med seg alt av det som blir sagt da ord og setninger kan bli borte uten at man merker dette. Selv om internett og Zoom er et godt alternativ til møte i virkeligheten vil man ikke få den samme autentiske koblingen som man får ved møter som skjer i virkeligheten. For å heve påliteligheten igjen fikk informantene tilbud om «member checking», det vil si at de fikk tilbudet om å få tilsendt den ferdig transkriberte teksten. Ved å sende den ferdig transkriberte teksten får informantene en mulighet til å lese gjennom å sjekke om det var dette som ble sagt (Richards, 2021, s. 178). Det var ingen som ønsket å få denne tilsendt, da de hadde tiltro til meg om hvordan innhenting av data ble gjort. Det at ingen av informantene har lest gjennom den ferdig transkriberte teksten er en av oppgavens svakheter, da de selv ikke har sett gjennom og sjekket at dette er det de har sagt.

Validitet er et annet begrep for relevans, dette begrepet ser på hvor relevant metoden min har vært for å besvare problemstillingen min (Dalland, 2020, s. 63). Problemstillingen min retter seg mot hvordan pedagoger selv mener de jobber med medvirkning i utforming og endring, dermed er det av høy relevans å gjennomføre intervju med pedagoger. Et kvalitativt intervju gir meg også muligheten til å gjennomføre en samtale med informantene, noe som gjør at man får mest mulig ærlige svar på det man lurer på (Dalland, 2020, s. 72). En annen metode jeg kunne benyttet meg av for å heve relevansen er barnesamtale eller lignende samtaler med barn. Gjennom interaksjon med barna ville man fått deres perspektiver på tema og man ville hevet relevansen i den forstand at man hadde fått flere perspektiver på tematikken.

Hvilken posisjon jeg har innenfor det feltet jeg har undersøkt er viktig å vite noe om, dette er det som kalles objektivitet (Dalland, 2020, s. 64). Objektivitet sier noe om relasjonen man har til det man skal utforske, i mitt tilfelle blir det pedagogene som var informanter. Jeg har i innsamlingen benyttet meg av to forskjellige barnehager, begge to har tidligere vært praksis barnehager. Ut av de tre forskjellige informantene jeg har, er det kun en av informantene jeg har hatt masse med å gjøre, dermed vil det være en sterkere relasjon til en av informantene enn de to andre. I slike kvalitative undersøkelser er det uenighet om distanse mellom forsker og informant er positivt eller negativ (Dalland, 2020, s. 64). I mitt arbeid føler jeg ikke det har vært noen negative sider ved relasjonen mellom informantene, jeg føler i stede at intervjuene ble veldig åpne og avslappet, noe som igjen trolig fører til mer kvalitet i svarene. Grunnen til denne avslappede holdningen mot meg kommer trolig av at jeg har en relasjon med alle informantene, de vet på forhånd hvem jeg er og hva jeg står for, samtidig som jeg har kunnskap om dem og hva de står for. Denne relasjonen fjerner dette utviste som mange går inn i slike situasjoner med og gjør det mer komfortabelt for alle parter (Dalland, 2020, s. 79).

3.5 Forskningsetikk

Etikk tilsier noe om hva mennesker kan gjøre mot hverandre, hva som er rett og hva som er galt i et forhold mellom individer (Johannessen et al., 2021, s. 45). Når vi beveger oss over mot forskningsetikk blir fokuset rettet mer mot hvordan vi som forsker benytter dataen vi innhenter og hvordan vi behandler informantene i hele prosessen (Dalland, 2020, s. 168). Ivaretagelse av personvern er en essensiell del av forskningsetikk, det at forskningen ikke skal gå på bekostning av enkeltpersoners integritet og velferd er også viktige punkter (Dalland, 2020, s. 168).

I oppstart av arbeidet opparbeidet jeg et samtykkeskjema, dette inneholdt informasjon om hvordan jeg hadde tenkt å anvende dataen jeg skulle samle inn. Samtykkeskjema ble levert til informantene og godkjent av alle informantene. I samtykkeskjema var informasjon som deres rett til å trekke seg til enhver tid. Før intervjuene tok plass snakket jeg med informantene, og informerte om hvordan prosessen ville foregå, hvordan jeg ville ta vare på personopplysninger og hvordan datamateriale skulle benyttes. Siden barna ikke er involvert og det ikke er benyttet diktafon har det ikke vært behov for å søke via NSD, da innhenting av data ikke kvalifiserer som meldepliktig (Dalland, 2020, s. 170). Når jeg har jobbet med

transkribering av intervjuene har informanter fått et fiktivt navn og sensitiv informasjon om barnehagen eller annen informasjon som kan være med på å lokalisere barnehagen er fjernet, dette for å skjerme individene og barnehagen. Informantene har fått de fiktive navnene «Olaf», «Anna» og «Iduna». Innhenting av dataen har hatt et fokus på at dataen ikke skal bli brukt til å skade integriteten til de utvalgte informantene, noe som er i tråd med retningslinjer for innhenting av data (Dalland, 2020, s. 168).

3.6 Analyse

Gjennom kvalitative undersøkelser er det vanlig å sitte igjen med en hel del data, denne dataen må organiseres slik så forskeren finner meningen i del hele (Johannessen et al., 2021, s. 153). Når man skal begynne å bearbeide den innsamlede dataen, handler dette om å dele dataen i biter eller elementer som deretter kan tolkes (Kvale & Brinkmann, 2018, s. 219). Det er flere metoder man kan benytte for å gjøre dette arbeidet, men metoden man benytter må kunne dele opp dataen på en slik måte at det gir forskeren svar på problemstillingen (Kvale & Brinkmann, 2018, s. 220). Analyse eller organisering av kvalitativ data har to hovedretninger, å organisere dataen og analysering og tolkning (Johannessen et al., 2021, s. 153).

Min bearbeiding av dataen rettet seg mot en organisering etter tema, dette er en tematisk bearbeiding av dataen (Dalland, 2020, s. 98). Valget for å benytte denne retningen falt på at jeg synes dette så ut som en svært praktisk metode å benytte seg av når jeg hadde masse data. For å gjennomføre en tematisk analyse kreves det at man leser gjennom dataen mange ganger. Etter flere gjennomlesninger begynner visse tema å komme frem i lys helt naturlig, jeg så flere tema som var gjentakende i svarene til informantene. For min del var det i hovedsak tre tema som kom frem i dataen, temaene fikk overskrift «Barnas plass i planlegging av uteområde», «Barnehagen, et miljø i endring?» og «Rollemodeller i utviklingsprosesser». Under en og hver av disse temaene var det masse data, i denne fasen måtte jeg sette meg ned å se på hvilket tema noen svar egentlig gikk under. Dette ble gjort grunnet at noen svar dekket flere tema og var derfor noe vanskelig å få helt taket på. Det var også varierende kvalitet og validitet på noen av svarene, dermed ble det vanskelig å finne ut hva man kunne benytte å ikke. Dette kom ut ifra at noen av dataen dekket så mange tematikker at det ikke var, i mitt syn, grunnlag for å skrive om det. Dermed ble det også en seleksjon på hvilken data som ble med videre i analysen.

4. Funn og drøfting

I dette kapittelet skal jeg diskutere og tolke resultatene av datainnsamlingen. Når jeg skal drøfte mine funn skal jeg knytte erfaringer fra forskningsprosjektet opp mot den allerede eksisterende kunnskapen på området. Under drøftingen vil jeg benytte meg av utdrag fra intervjuene som ble gjennomført med informantene. Informantene «Olaf», «Anna» og «Iduna» som til daglig jobber i barnehagen og til sammen har over 60 års erfaring. Noe som gjør dem til gode representanter for pedagoger i barnehagen. Til slutt skal drøftingen lede frem til en min konklusjon på problemstillingen i oppgaven.

4.1 Barnas rolle i planlegging av et uteområde

For å kunne svare på problemstillingen var det viktig for meg å finne ut hvordan mine informanter legger til rette for at barna skal kunne delta i planleggingen av uteområdene. Spørsmålet jeg stilte pedagogene gikk ut på hvordan barna fikk delta i endrings og utviklings prosjekter. Olaf at:

Jeg tenker at barna kommer inn i planleggingsfasen, selv om de kanskje ikke får en stor nok verbal medvirkning, blir deres ønsker og behov tatt inn i denne fasen, vi endrer jo ikke et område uten at vi ser barna har vist interesse for aktiviteten vi skal endre området til (Olaf).

Olaf legger vekt på at barna får delta i planleggingsfasen, men da ikke så mye verbalt, men heller gjennom observasjoner av barna gjort av personalet. Anna snakket om den gangen hun var med på å utforme en helt ny barnehage og hvordan de tok vare på barnas interesser da:

i utformingen av barnehagen var vi ikke så flinke til å snakke med barna, det er noe jeg angret litt på nå. Men vi i FAU, ansatte, arkitekter og prosjektledere satt jo sammen og snakket om hva barna likte og hva vi følte vi hadde observert, men vi hadde ingen direkte samtaler med barna på dette nei (Anna).

Anna viser også til denne observasjonen av barna som blir benyttet som utgangspunkt i utformingen, men sier at det ikke har vært noen samtaler med barna. Iduna fortalte meg om prosessen rundt utformingen av en naturlekeplass de hadde laget til. Hun sa at: «Lekeplassen

kom til ved at personalet var nedi her med barna og så at de lekte seg med området. Så satte vi oss ned på personalmøte for å planlegge hvordan vi kunne lage til en naturlekeplass nedi her».

Alle informantene svarte at måten barna får delta og medvirke på er ved at de blir observert. Olaf og Anna snakker om at de synes barna ikke får nok verbal medvirkning, men sier ikke noe om at de benytter seg av andre metoder enn observasjon. Mitt funn er at alle informantene kun benytter seg av observasjon av barna, og det er disse observasjonene barna får medvirke gjennom. All utvikling og endring i uteområde skjer ved at personalet eller pedagogene selv har observert og gjort seg en formening om hva barna mener gjennom sin aktivitet og bevegelse i uteområde. Det er ingen av pedagogene som nevner å ha benyttet seg av noen andre metoder for å tilrettelegge for barns medvirkning.

Gjennom å benytte seg av observasjon av barna får man et grunnlag til å planlegge hverdagen til barna (Frønes, 2019, s. 79). Informantene benytter seg av dette og tar avgjørelser basert kun på observasjon, men er dette nok? Barns perspektiver på uteområde og deres fokus er rettet mot andre ting enn det voksne gjør, de fokuserer på det som er i deres synsfelt samtidig som de legger mer vekt på de små detaljene (Clark, 2010, s. 112). Ved å kun benytte seg av observasjon tror ikke jeg at de voksne fullt ut vil forstå hvilke fokus barna har. Selvfølgelig vil personalet kunne se om barna leker med baller eller pinner, men de vil ikke få en forståelse for hvorfor barna er så interesserte i akkurat dette. Clark gjennomførte et forskningsprosjekt hvor barna fikk ta bilder og gjennomføre guidet turer gjennom sitt uteområde, her fikk personalet i denne barnehagen en aha opplevelse når de gikk gjennom dataen (Clark, 2010). Fokuset barna hadde på uteområde sitt var noe helt annet enn det de voksne hadde trodd ut ifra det de hadde observert (s. 10). Jeg tror at observasjoner av barna kan være en god start på arbeidet med å utforme et uteområde, men at det er viktig å også bruke andre metoder for å få barna mer inkludert i prosessen. Andre metoder kan være samtaler med barna, barneguidede turer i uteområde eller ved bruk av billedtagning slik som det ble gjort i Clark sitt prosjekt.

4.1.1 Medvirkning

For å forstå hva informantene legger i begrepet medvirkning var det viktig for meg å få en forståelse for hva dette begrepet betyr for dem. Spørsmålet jeg stilte var hva barns medvirkning betydde for dem. Anna, en av informantene sa dette:

Gjennom barnas handlinger og tanker vil man finne ut hvordan de liker det i barnehagen og hva de liker å gjøre, medvirkning handler mer enn bare hva barna sier det handler også om observasjoner av deres handlinger, dette er spesielt viktig i arbeid med de yngste (Anna).

Iduna sa at barns medvirkning er å sikre at barna sin stemme blir hørt, dette vil si at vi må høre på hva de har å si for så å ta utgangspunkt i dette.

Anna sin forståelse for medvirkning tar utgangspunkt i barnas kroppslighet likeså som det de sier. Dette krever at personalet får med seg hvordan barna formidler gjennom handlinger, dette blir ekstra viktig i arbeid med de yngste barna og barn som ikke har verbalt språk. Her tolker jeg det som at hun knytter medvirkning til noe som barna gjør for å gi uttrykk for hvordan barna liker det i barnehagen. Iduna sitt svar retter seg mer mot barnas stemme istedenfor denne kroppsligheten som Anna snakker om.

Medvirkning er et komplekst begrep som kan romme mye forskjellig. Det vist seg at informantene hadde litt problemer med å sette ord på hva dette betydde for dem. Mitt funn er at informantenes forståelse av medvirkning er at voksne må høre på det barna sier, verbalt og non-verbalt, og ta dette i betraktning når man skal planlegge hverdagen deres. De har derfor god forståelse for hva begrepet kan innebære, men har også en noe ulik vinkling på hvordan de skal oppdage barnas forsøk på å medvirke. Jansen støtter opp under det informantene sier her, Jansen (2019) sier følgende, personalet i barnehagen må evne å oppfatte og besvare kroppslige og verbale utsagn og uttrykk på en slik måte at barna føler seg inkludert i felleskapet og viktige individer. Det krever dyktighet, vilje og erfaring for å få med seg denne non-verbale medvirkningsdelen, men dette er kravet til en profesjonell yrkesutøver (s. 13).

Anna legger i sine svar vekt på at for barn uten verbalt språk er kroppslig medvirkning deres utgangspunkt for medvirkning. Det som er viktig å tenke på med de minste barna er at selv om de er til stede i det som foregår vil ikke dette resultere i at de medvirker, barna kan være til stede, men være passive i situasjonen (Jansen, 2016, s. 56). Slik som Anna forteller her benytter hun observasjoner av barna til å finne ut hva det er de liker i barnehagen og det er dette som regnes som medvirkning. Jansen (2019) definerer medvirkning på en noe annen måte, hun knytter dette opp mot at personalet skal tilrettelegge for at barn skal få mulighet til å kunne formidle egne forståelser, meninger og erfaringer om hvordan hverdagen i barnehagen skal være. På bakgrunn av dette skal barnas meninger få innflytelse på hverdagen og dens innhold (s. 13).

Det er ikke uvanlig at betydningen av medvirkning varierer fra person til person. Begrepet har hatt forskjellig betydning opp gjennom tidene og individets forståelse for begrepet vil være påvirket av deres utdanning og når de fikk forståelse for begrepet (Jansen, 2016, s. 24). Dette belyser hvor forskjellig mening dette medvirkningsbegrepet kan være hos forskjellige ansatte i barnehagen. Denne observeringsmetoden Anna benytter seg av er ikke unik for voksne. Barn observerer også hvordan voksne handler og fra disse observasjonene kommer deres første deltagelser og kunnskaper om deltagelser, dette kalles legitim perifer deltagelse (Jansen, 2016, s. 57). Dette er viktig å ha kunnskap om, spesielt når man jobber med småbarn.

4.2 Barnehagen, et miljø i endring?

For å kunne få et innblikk i om barnehagen er et miljø i endring var det under intervjuene viktig for meg å utforske hva pedagogene tenkte om endringer og utviklinger i uteområde, og om de hadde noen tanker om viktigheten av å gjennomføre slike endringer. Det var ganske varierende erfaring hos pedagogene med slikt arbeid, men de hadde alle sine tanker om saken.

Anna la vekt på at barna også trenger et varierende miljø. Hun snakket om at personalet måtte gjennomføre endringer i utemiljøet for å ha et nytt miljø å tilby barna. Iduna svarte at hun har observert at barna ofte leker seg mer fritt ute enn inne, og mener det er naturen og utemiljøet som er årsaken til dette. Olaf rettet sitt fokus mer mot hvordan været og årstidene påvirket uteområde. Han sa om installasjoner i utemiljøet at:

«Vi må kunne endre installasjonene til det barna ønsker at det skulle være. Men det er også viktig å tenke på at sesongene selv setter sitt preg på hva uteområde har å tilby barna, spesielt nå på vinteren er det lite av de faste installasjonene som bli benyttet, nå er landskapet i kontinuerlig endring» (Olaf).

Jeg tolker svarene til informantene slik at Anna og Iduna legger stor vekt på hvor viktig det er å tilby barna et varierende miljø. Iduna snakker også om naturen og utemiljøet, jeg drar her tolkninger til løsmateriale og lek med dette, dette er basert på hvordan uteområdet i denne barnehagen er oppbygget. Her er det mye natur og løsmateriale. Anna legger vekt på at personalet må være delaktig i endringer av dette miljøet. Olaf legger vekt på at utemiljøet er i konstant endring, uten noen påvirkning av personalet, da sesongene også er delaktig i

endringer. Mitt funn er her at informantene har gode tanker om hvorfor endringer og utviklinger må foregå i barnehagen og hvorfor det er viktig å kunne tilby barna et variert uteområde. Selv om fokuset til Anna og Iduna er rettet mer mot pedagogens rolle mens Olaf retter sitt svar mer mot en «her-og-nå» tolkning viser alle at de har god forståelse for hvorfor endringer er viktig i barnehagens hverdag.

Informantene er enige om at miljøet har mye å si, og at miljøet burde endres for å kunne tilby barna varierte opplevelser i uteområdet sitt. Forskning utført av Storli (2019) støtter opp under dette, han skriver at uteområde må kunne varieres og tilby barna nye opplevelser for å opprettholde interessen for lek (s. 353). Dette er basert på affordences, noe som Olaf snakket om. Iduna snakker om at miljøet påvirker barna til å ha en friere lek. Naturmateriale og løsmateriale gir barna et nytt aspekt i leken og gjør at barna selv kan endre og tilpasse leken sin (Hagen, 2014, s. 22). Gjennom Norén-Björn (Storli, 2019) sin forskning fant han ut at barna har mer interesse i å leke med løst materiale enn stasjonære apparater, dette stemmer med Iduna sine observasjoner av barna i lek med deres natur uteområde (s. 353). Olaf er opptatt av at man ikke er avhengig av å gjøre store endringer, spesielt på vintertid, da uteområde blir totalt forandret under vinter halvåret. Maanum (2010) beskriver vinteren som noe utfordrerne, han skriver at dette er en tid hvor det kreves masse planlegging grunnet at mange av de tilrettelagte områdene blir borte (s. 131). Her er det forskjellige synsvinkler, Olaf ser vinteren som en mulighet, som en ny affordences som barna og pedagogene kan benytte seg av. Mens Maanum fokuserer på et annet perspektivet på vinteren og dens påvirkning på uteområde.

4.3 Rollemodeller i utviklingsprosesser

For meg var det interessant å se om det var enkeltpersoner som skilte seg ut og satte i gang slike utviklings- og endringsfaser. Jeg spurte om det var noen spesielle individer som gjennomførte slike prosjekter og om det var noen typiske kjennetegn ved dem. Olaf sa dette: «De som gjennomfører endringer må være det man kaller pioner, samtidig som det er personer som har tidligere erfaringer med slike prosesser. Man må være vandt til fysisk arbeid og klare å se hva som faktisk kan gjennomføres». Gjennom intervjuet med Iduna svarte hun dette på samme spørsmål: «Man må i hvert fall være interessert i å bruke naturen sammen med barna, og kunne se verdi i dette. Det er personer med energi og engasjement, de motiverer ungene til å se det artige og får barna med seg».

Begge informantene kommer med ganske spesifikke beskrivelser på de individene som gjennomfører slike prosesser. Olaf sin beskrivelse er av en person som går fremfor å tørr å sette i gang med prosessen, men han legger også vekt på dette med kunnskap og erfaringer som et viktig element. Iduna sin beskrivelse går ikke så i dybden på kunnskap og erfaringer, hun legger vekt på at personen selv må ha interesse i det og kunne få med seg barna på laget. Mitt funn her er at det ikke er en fast beskrivelse på individer som setter i gang slike prosesser. Men personer som er preget av kunnskap og interesse er noe som man må ha for å starte prosessen.

Schytte (2022) sier mye av det samme som Olaf, uten kompetanse eller erfaringer er det ikke vanlig at slike prosjekter ikke kommer seg lengere enn planleggingsfasen (s. 39). For å sette i gang med alt av pedagogisk arbeid er det kunnskap om det man skal gjøre som ligger til grunn, dette er noe Olaf også viser at han har god greie på. Olaf la vekt på dette å være en pioner i arbeidet. Det er lite teori som snakker om denne rollen, men gjennom tidligere erfaringer har jeg selv merket at det er lettere å for personalet å bli med på prosjekter når det er noen som setter det i gang og leder arbeidet. Men denne pioneren må være en person som har kunnskaper eller erfaringer som tilsier at man kan lede et slikt arbeid.

Iduna snakket om dette å få med seg barna gjennom å utstråle energi og engasjement. Langholm (2017) skriver at ved å være en medundrer får man med seg barna på deres premisser. Fokuset er ikke på det som skal gjøres, men det barna allerede viser interesse i (s. 27). Langholm sin vinkling på å fange interessen til barna kan være en god metode, men jeg tror at ved å utstråle energi og engasjement vil dette skape spenning for barna og man får de med seg slik som Iduna snakket om. Det er ifølge Schytte (2022) viktig å ha en positiv relasjon med barna man ønsker å få med seg, uten denne relasjonen vil ikke vise interesse for de voksne som setter i gang med utviklings- og endringsprosessen (s. 38). Iduna har jo observert at de voksne som får med seg barna utstråler energi og engasjement. Jeg mener at dette ikke si at Schytte sin formening er feil, bak denne observasjonen gjort av Iduna kan det ligge en positiv relasjon mellom disse voksne og barna. Det å få med seg barna kan ofte være veldig nyansert og innviklet, hvor det er flere premisser som skal ligge til rette for at barna skal vise interesse for noe.

4.4 Avsluttende drøfting

Problemstillingen min var å se om pedagoger tilrettelegger godt nok for at barn kan medvirke til utforming av barnehagens uteområder. Jeg har gjennom å utføre kvalitative intervjuer funnet ut at pedagoger tilrettelegger for at barna kan få delta inn i planleggingsfasen primært gjennom observasjoner av barna. Pedagogene mener selv at barna ikke får en stor nok verbal påvirkning på arbeidet som blir gjort i slike utformingsprosesser. Som utgangspunkt er observasjon en god metode, men som eneste metode blir barnas verbale stemme noe glemt. For å styrke barnas deltakelse og medvirkningsevne er det viktig at de får større mulighet til å bli inkludert både i planlegging og i utførelsesfasen av prosjektet. Clark (2010) legger vekt på at pedagogene skal legge mer til rette for barns medvirkning, denne tilretteleggingen kan komme gjennom en mer aktiv deltagelse i den helhetlige prosessen (s. 10).

Min forskning viser at alle pedagogene ser viktigheten av et uteområde som er i forandring og i et varierende miljø som stimulerer barna både fysisk og psykisk. For meg var det viktig å få perspektivet til pedagogene på dette tema, da det styrker forståelsen av hvorfor barnehagen må ha tilby barna variasjon i uteområde. To av informantene legger vekt på at denne utviklingen er noe pedagogene selv må ta ansvar for, mens Olaf legger ved at miljøet alltid er i forandring. Informantenes forståelse av hvordan uteområdet må varieres og utvikles er i tråd med Trondheim Kommune sitt *Funksjons- og arealprogram* (2014). Her blir uteområdet beskrevet som et område som må kunne tilby barna variasjon og veksel mellom rolig lek og fysisk utfoldelse (s. 45). Olaf sitt perspektiv er også viktig å drøfte. Uteområder er i konstant naturlig endring, noe som Olaf vektlegger her, slike naturlige endringer er med på å gi område nye affordences (Fjørtoft, 2019, s. 191). Uavhengig av slike endringer er det også viktig med strukturelle endringer og utviklinger av uteområdet, da dette igjen øker områdets kompleksitet (Storli, 2019, s. 353). Mitt funn her er at pedagogene som har deltatt i undersøkelsen er klar over hvorfor de må kunne tilby barna et varierende uteområde.

Forskningen min viser at det kan variere mellom hvilke beskrivelser personer som setter i gang med slike prosesser får. Men det som preger personer som setter i gang med slike prosesser er at de innehar kunnskap og interesse innenfor dette området. Dette er de personene jeg ser til når jeg skriver «rollemodeller i utviklingsprosesser» rollemodeller for både barna og resten av personalet. Dette er i tråd med Norén-Björn sin beskrivelse av den ideelle pedagogen, som er en pedagog som skaper nærhet og trygge relasjoner til barn både

når det gjelder omsorg og tilknytning av pedagogisk art. Dette er det vi ser til når vi snakker om rollemodeller som er i stand til å planlegge og sette i gang aktiviteter og vise engasjement og interesse for barns lek (Storli, 2019, s. 360). Rollemodeller i utviklingsprosesser kan trolig fremkomme i mange former og versjoner, men gjennom min forskning har denne beskrivelsen passet godt til funnene.

4.5 Videre forskning

Min datainnsamling er mest sannsynlig påvirket av sesongen den er hentet inn i. Innsamlingen foregikk i mars måned. Mine erfaringer tilsier at de fleste endringer som blir gjort av personalet, blir gjennomført når det ikke er snø ute, altså på sommertiden. Det ville vært spennende å se om dataen ville vært annerledes om man hadde gjennomført datainnsamling over en lengere periode på sommeren. Ved videre forskning ville jeg også benyttet meg av barna og deres perspektiver. Jeg har gjennom prosessen oppdaget «The Mosaic approach», dette er en metode som får inkludert barna ved å gi dem muligheter til å aktivt samle inn data. Metoden er det Allison Clark og Peter Moss som har utviklet, metoden har vist seg å være svært effektiv og noe jeg gjerne vil benyttet meg av ved en eventuell videre forskning på dette området.

5. Konklusjon

I denne bacheloroppgaven har jeg gjennom forskning skapt meg et grunnlag for å undersøke problemstillingen min som er tilrettelegger pedagoger godt nok for at barn kan medvirke til utforming av barnehagens uteområder? Pedagogene er kjent med og viser forståelse for hvorfor rammeplan og andre styringsdokumenter stiller krav til at uteområde skal gi mulighet for videreutvikling og variert lek. Min observasjon er at pedagogene tilrettelegger for barns medvirkning gjennom å observere barna i uteområde. De benytter sjeldent andre metoder, som for eksempel billedtagning, barnesamtaler og barneguidede turer. Dette kan tyde på at personalet mangler kunnskap om hvilke metoder som er tilgjengelig og egnet til forskjellig bruk. Ved at observasjon er det eneste metoden som blir benyttet, mister barna mange muligheter til å medvirke, som de ellers ville fått om det ble tilrettelagt for dette. Min konklusjon er derfor at dagens pedagoger ikke tilrettelegger godt nok for at barn kan medvirke i utforming av barnehagens uteområder.

6. Referanseliste

- Arnesen, E.S., Gulbrandsen, K., Gundersen, A.H. & Hovden, L. (2010). *Bevegelsesglede i barnehagen*. Kommuneforlaget
- Barnehageloven. (2005). *Lov om barnehager*. (LOV-2005-06-17-64). Lovdata. https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-06-17-64 - KAPITTEL_2
- Berg, A. (2019). Observasjon av barns motorikk. Moser, T (Red.), *Kroppslighet i barnehagen: pedagogisk arbeid med kropp, bevegelse og helse*. (3.utg., s. 238-252). Gyldendal
- Bergsland, M.D. & Jæger, H. (2016). *Bacheloroppgaven i barnehagelærerutdanning*. Cappelen Damm Akademisk
- Clark, A. (2010). *Transforming children's spaces*. Routledge
- Dalland, O. (2020). *Metode og oppgaveskriving* (7.utg.). Gyldendal
- Englund, K., Leversen, J. & Sigmundsson, H. (2019). Ferdighetsutvikling og læring hos barn. Drugli, M-B (red.). *Utvikling, lek og læring i barnehagen*. (2.utg., s. 173-187). Fagbokforlaget
- Fjørtoft, I. (2019). Barn og bevegelse: Læring gjennom landskap. Moser, T (Red.), *Kroppslighet i barnehagen: pedagogisk arbeid med kropp, bevegelse og helse*. (3.utg., s. 184-199). Gyldendal
- Flick, U. (2006). *An introduction to qualitative research* (3.utg.). Sage Publications
- Forskrift om sikkerhet ved lekeplassutstyr. (2014). *Forskrift om sikkerhet ved lekeplassutstyr* (FOR-1996-07-19-703). Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/1996-07-19-703>
- Frønes, M-H. (2019). Med blikket som redskap. Glaser, V (Red.), *Praksisbok for barnehagelærerstudenten*. Universitetsforlaget
- Gran, T. (2012). *Vitenskap i Praksis*. Abstrakt forlag
- Grotty, M. (2015). *The Foundations of Social Research*. Sage Publications
- Grunnloven. (1814). *Kongeriket Norges Grunnlov* (LOV-1814-05-17). Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1814-05-17>
- Hagen, T. L. & Sæther, M. (2014). Kreativ ute. Hagen, T. L (Red.), *Kreativ ute: Barneahagepedagogikk med uterommet som læringsarena*. Fagbokforlaget
- Jansen, K-E. (2016). *På sporet av medvirkning og læring*. Fagbokforlaget
- Jansen, K-E. (2019). *Medvirkning i praksis*. Fagbokforlaget
- Johannessen, A., Tufte, P-A & Christoffersen, L. (2021). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. Abstrakt forlag

- Kristiansen, T. (2019). Medvirkning i barnehagen. Glaser, V (Red.), *Praksisbok for barnehagelærerstudenten*. Universitetsforlaget
- Kunnskapsdepartementet. (2006). *Veileder for utforming av barnehagens utearealer*. Regjeringen.
<https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kd/vedlegg/barnehager/veileder/f-4225.pdf>
- Kunnskapsdepartementet. (2017). *Rammeplan for barnehagen*. Udir. <https://www.udir.no/contentassets/7c4387bb50314f33b828789ed767329e/rammeplan-for-barnehagen—bokmal-pdf.pdf>
- Kvale, S & Brinkmann, S. (2018). *Det kvalitative forskningsintervju*. (3.utg.). Gyldendal
- Langholm, G. (red.). (2017). *Forskerfrøboka*. (2.utg.). Fagbokforlaget
- Moser, T. & Martinsen, M.T. (2010). The outdoor environment in Norwegian kindergartens as pedagogical space for toddlers' play, learning and development. *European Early Childhood Education Research*, 18(4), 457-471. <https://openarchive.usn.no/usn-xmli/bitstream/handle/11250/2454771/2010MoserTheOutdoorPreprint.pdf?sequence=4&isAllowed=y>
- Maanum, L. (2010). *Mangfoldig naturglede i barnehagen*. Kommuneforlaget
- Nilsen, A-B., Vestre, Ø & Askim, T-J. (1996). *Barnas uterom*. Universitetsforlaget
- Richards, L. (2021). *Handling qualitative data*. (4.utg.). Sage
- Salvesen, P. L. (2021). *Etikk for profesjonelle*. Fagbokforlaget
- Schytte, B. (2022). *Lekeplassens pedagogikk*. Pedagogisk forum
- Storli, R. (2019). Bevegelseslek i barnehagens uteområde. Moser, T (Red.), *Kroppslighet i barnehagen: pedagogisk arbeid med kropp, bevegelse og helse*. (3.utg., s. 345-362). Gyldendal
- Thorbergesen, E. (2012). *Barnehagens uterom*. Pedagogisk forum
- Thorén, K.H & Grande, T.R. (2019). *Uteområder i skoler og barnehager: Hvordan sikre kvalitet i utformingen*. Norges miljø- og biovitenskapelige universitet.
- Trondheim Kommune. (2014). *Funksjons- og arealprogram for kommunale barnehager i Trondheim*. <https://www.trondheim.kommune.no/globalassets/10-bilder-og-filer/10-byutvikling/trondheim-eiendom/funksjons-og-arealprogram-for-kommunale-barnehageanlegg-web.pdf>
- Østrem, S. (2015). *Barnet som subjekt*. Cappelen Damm Akademisk

7. Vedlegg

7.1 Vedlegg 1 - samtykkeskjema

DronningMaudsMinne
HØGSKOLE FOR BARNEHAGELÆRERUTDANNING

Vil du delta i bachelorprosjektet *«Medvirkning i utforming av barnehagens uteområdet?»*

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et bachelorprosjekt hvor formålet er å se på hvor stor medvirkningskraft barna har på utformingen av uteområdet. I dette skrivet gir jeg deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Formålet med bachelorprosjektet er å finne ut hvordan barnehagelærere selv tenker de ivaretar barns medvirkning ved utvikling og endring av barnehagens uteområde. Barns medvirkning er en viktig tematikk som har vært en svært essensiell del av utdanningsløpet og noe som har inspirert meg i min praksis. Samtidig som jeg er svært interessert i å se om barnehager endrer eller utvikler uteområdet som barna tilbringer tid i hver dag.

Til nå er problemstillingen min er som følger «Hvordan blir barnas medvirkning implementert i utvikling av barnehagens uteområdet?»

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Dronning Mauds Minne Høgskole for barnehagelærerutdanning er ansvarlig for prosjektet.

Hva innebærer det for deg å delta?

Jeg skal gjennomføre et intervju med barnehagelærer. Intervjuet skal i stor grad omhandle hvordan barnehage læreren stiller seg til barns medvirkning og om det er gjort noen endringer av uterommet i den siste tiden. Intervjuet vil vare i omtrent 30-35 minutter.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke ditt samtykke fram til prosjektets slutt, uten å oppgi noen grunn.

Hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Jeg vil bare bruke opplysningene om deg til formålene jeg har fortalt om i dette skrivet. Jeg behandler opplysningene konfidensielt og alle navn anonymiseres.

Prosjektet skal avsluttes 28.4.22.

Med vennlig hilsen Håkon Løkken Skjeggstad

Veileder: Trond Løge Hage (tlh@dmmh.no). Agnete Vaags (ava@dmmh.no)

Student: Håkon Løkken Skjeggstad (haakonlillebror@hotmail.com)

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet *[sett inn tittel]*. Jeg samtykker til:

- å delta i (*sett inn aktuell metode, f.eks. intervju, spørreskjema, observasjon*).

Dato:

Siden prosjektet ikke er behandlet av NSD, kan jeg/vi ikke innhente din underskrift. Samtykket blir derfor gitt ved at du krysser av i boksen ovenfor.

7.2 Vedlegg 2 - intervjuguide

Medvirkning i utforming av barnehagens uteområde.

«Hvordan blir barnas medvirkning implementert i utvikling av barnehagens uteområde?»

Mål for intervju

Målet for intervjuet er å få en forståelse av hvordan hver enkelt barnehagelærer tenker om problemstillingen og tematikken.

Oppvarmingsspørsmål

- Kan du fortelle litt om deg selv?

Underspørsmål:

- Hvor lenge har du jobbet i barnehage?
- Hvilken utdanning har du?

Spørsmål

Barnehagens uteområde

- Kan du si litt om barnehagens uteområde?
- Hvilke erfaringer har du med utforming og utvikling av barnehagens uteområde? (oppfølging på denne, blir stemmen hørt?)
- Hva definerer du som barnehagens uteområde?
- Til hvilken grad føler du at du kan ha en innvirkning på utvikling av uteområde?
- Hvor ofte blir det gjort endringer i uteområde? (hvilke endringer blir gjort?)

- Når det blir gjort endringer i uterommet, hva er årsaken til at endringene blir gjort?

Medvirkning i uteområde

- Om/når det blir gjort endringer i uteområde, på hvilken måte blir barnas medvirkning ivaretatt?
- Hvordan jobber dere med barns medvirkning i barnehagen?
- Hvordan planlegges endringer av uteområde?
- Hvordan ivaretar denne planleggingen barnas medvirkning?

Personlige tanker om tematikken

- Føler du dine personlige erfaringer har noe å si for hvor aktiv deltagelse du tar ved eventuelle endringer av uteområde?
- Hva er dine tanker om endringer i uteområdet?